

POLSKA AKADEMIA NAUK  
INSTYTUT HISTORII  
POLSKIE TOWARZYSTWO HISTORYCZNE

# KWARTALNIK HISTORYCZNY

ROCZNIK CXXIX

NR 3

WARSZAWA 2022

POLSKA AKADEMIA NAUK  
INSTYTUT HISTORII  
POLSKIE TOWARZYSTWO HISTORYCZNE

---

# KWARTALNIK HISTORYCZNY

ZAŁOŻONY PRZEZ XAWEREGO LISKEGO  
W 1887 ROKU

ROCZNIK CXXIX  
2022

3

WARSZAWA 2022

## REDAKCJA

GRZEGORZ PAC (historia średniowiecza, Warszawa), EDWARD OPALIŃSKI  
(historia XVI–XVII w., Warszawa), DOROTA DUKWICZ (historia XVIII w., Warszawa),  
ANDRZEJ NOWAK (redaktor, historia XIX w., Kraków/Warszawa), JERZY EISLER  
(historia XX w., Warszawa), MONIKA JUSUPOVIĆ (sekretarz redakcji, Warszawa),  
MARTA KUC-CZEREPEK (sekretarz redakcji, Warszawa)

## KOMITET REDAKCYJNY

DÁNIEL BAGI (Pecz, Węgry), ANNA BARAŃSKA (Lublin), RICHARD BUTTERWICK-PAWLIKOWSKI  
(Londyn), EWA DOMAŃSKA (Poznań), MARIAN DYGO (Pułtusk–Warszawa), KARIN FRIEDRICH  
(Aberdeen), ROBERT FROST (Aberdeen), CATHERINE GOUSEFF (Paryż), JAROSŁAW HRYCAK (Lwów),  
MAGDALENA HUŁAS (Warszawa), MACIEJ JANOWSKI (Warszawa), TOMASZ JUREK (Poznań),  
BARTOSZ KALISKI (Warszawa), TOMASZ KIZWALTER (Warszawa), WOJCIECH KRIEGSEISEN (Warszawa),  
CEZARY KUKLO (Białystok), LIDIA MICHAŁSKA-BRACHA (Kielce), ROMAN MICHAŁOWSKI (Warszawa),  
KRZYSZTOF MIKULSKI (Toruń), BORYS W. NOSOW (Moskwa), JERZY STRZELCZYK (Poznań),  
PHILIPP THER (Wiedeń), MARIUSZ WOŁOS (Kraków)  
oraz członkowie redakcji

## ADRES REDAKCJI

Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN  
00-272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31  
tel. +48 22 831 02 61, e-mail: [kh@ihpan.edu.pl](mailto:kh@ihpan.edu.pl)  
<http://www.kh-ihpan.edu.pl>

Redaktor językowy: Małgorzata Świerzyńska  
Tłumaczenia: Grażyna Waluga  
Skład: Marcin Szcześniak

© Copyright by Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2022

© All rights reserved. No part of this book may be reproduced, stored in a retrieval system,  
or transmitted, in any form or by any means without the prior permission of the publisher,  
Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk

© Wszelkie prawa zastrzeżone. Przedruk lub odtwarzanie fragmentów tej publikacji w mediach  
każdego rodzaju wymaga pisemnego zezwolenia  
Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk

p-ISSN 0023-5903

e-ISSN 2451-1315

Wersja elektroniczna czasopisma jest wersją pierwotną



Kolportaż wersji drukowanej czasopisma prowadzi  
Wydawnictwo Naukowe Semper  
Dział handlowy i księgarnia:  
ul. Bednarska 20 A, 00-321 Warszawa  
tel./fax: +48 22 828 49 73  
<http://semper.pl>  
<http://semper.istore.pl>

## SPIS TREŚCI

### ROZPRAWY

|                                                                                                                                                                                                         |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Ewa Zielińska, Działalność polsko-rosyjskiej komisji granicznej w latach 1780–1781 .....                                                                                                                | 555 |
| Jacek Jędrysiak, Potencjał militarny Królestwa Polskiego w 1819 roku w oczach pruskiego oficera .....                                                                                                   | 595 |
| Dariusz Jarosz, Tam, gdzie zwierzę stawało się mięsem. Sposób traktowania zwierząt, warunki produkcji i nadużycia w zakładach mięsnych w Polsce w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku .. | 631 |

### PRZEGLĄDY — POLEMIKI — MATERIAŁY

|                                                                                                                                              |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Krzysztof Ślusarek, Czy u schyłku XVIII wieku miasta leżące w najdalej na wschód wysuniętej części Galicji rzeczywiście były miastami? ..... | 659 |
| Andrzej Adam Majewski, Na biografię zasługują nie tylko hetmani. Odpowiedź na artykuł recenzyjny Tomasza Ciesielskiego .....                 | 677 |

### ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

|                                                                                                                                                                                                                                                                              |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Adam Krawiec, O trzęsieniach ziemi w średniowieczu i ich badaniu. Wokół pracy Konrada Schellbacha <i>Erdbeben in der Geschichtsschreibung des Früh- und Hochmittelalters. Ursprung, Verständnis und Anwendung einer spezifisch mittelalterlichen Traditionsbildung</i> ..... | 697 |
| Karol Łopatecki, Uwagi o diariuszu kancelaryjnym Janusza Radziwiłła ....                                                                                                                                                                                                     | 719 |

\*

|                                                                                                                                                                |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| L. Zygmunt, Biskup Jakub z Kurdwanowa herbu Syrokomla (ok. 1350–1425) — Tomasz Graff .....                                                                     | 745 |
| D. Żołędź-Strzelczyk, O przedsięwzięciu peregrynacyjnej. Edukacyjne wojaże szlachty z Rzeczypospolitej w świetle instrukcji podróży — Marcin Broniarczyk ..... | 750 |
| J. Kordel, Królestwo anarchii. W poszukiwaniu nowożytnych wyobrażeń o Rzeczypospolitej i jej mieszkańcach — Tomasz Szwaciński .....                            | 756 |
| T. Opaliński, Stan chłopski w Księstwie Warszawskim w świetle akt sądowych — Mateusz Wyżga .....                                                               | 762 |

|                                                                                                                                  |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| J. Hálek, B. Moskovíć, <i>Fenomén Maffie. Český (domácí) protirakouský odboj v proměnách 20. století</i> — Marcin Jarząbek ..... | 768 |
| <i>Oficjalna prasa w PRL</i> , red. S. Ligarski, R. Łatka — Evelina Kristanova ....                                              | 773 |

## IN MEMORIAM

|                                                                      |     |
|----------------------------------------------------------------------|-----|
| Włodzimierz Borodziej (9 IX 1956 — 11 VII 2021) — Maciej Górny ..... | 779 |
|----------------------------------------------------------------------|-----|

## KOMUNIKATY

|                                          |     |
|------------------------------------------|-----|
| Polskie Towarzystwo Historii Prawa ..... | 787 |
|------------------------------------------|-----|

## CONTENTS

|                                                                                                                                                                           |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Ewa Zielińska, The Activity of the Polish-Russian Border Commission between 1780 and 1781 .....                                                                           | 555 |
| Jacek Jędrysiak, The Military Potential of the Polish Kingdom in 1819 as Seen by a Prussian Officer .....                                                                 | 595 |
| Dariusz Jarosz, Where the Animal Became Meat. The Treatment of Animals, Production Conditions and Abuses in Meat Processing Plants in Poland in the 1950s and 1960s ..... | 631 |

## REVIEWS — POLEMICS — MATERIALS

|                                                                                                                                |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Krzysztof Ślusarek, Were the Towns in the Easternmost Part of Galicia Really Towns at the End of the Eighteenth Century? ..... | 659 |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|

## CRITICAL ARTICLES — REVIEWS

|                                                                                                                                                                                                                                                                             |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Adam Krawiec, On Earthquakes in the Middle Ages and Their Study. Around Konrad Schellbach's Book <i>Erdbeben in der Geschichtsschreibung des Früh- und Hochmittelalters. Ursprung, Verständnis und Anwendung einer spezifisch mittelalterlichen Traditionsbildung</i> ..... | 697 |
| Karol Łopatecki, Comments on Janusz Radziwiłł's Chancery Diary .....                                                                                                                                                                                                        | 719 |
| Reviews .....                                                                                                                                                                                                                                                               | 745 |

|                   |     |
|-------------------|-----|
| IN MEMORIAM ..... | 779 |
|-------------------|-----|

|                     |     |
|---------------------|-----|
| ANNOUNCEMENTS ..... | 787 |
|---------------------|-----|

## WYKAZ SKRÓTÓW

|             |                                                                                                                                       |
|-------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| AAN         | — Archiwum Akt Nowych Warszawa                                                                                                        |
| AGAD        | — Archiwum Główne Akt Dawnych Warszawa                                                                                                |
| AGZ         | — <i>Akta grodzkie i ziemskie</i>                                                                                                     |
| AIPN        | — Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej                                                                                                |
| ANK         | — Archiwum Narodowe w Krakowie                                                                                                        |
| AP          | — Archiwum Państwowe                                                                                                                  |
| APH         | — „Acta Poloniae Historica”                                                                                                           |
| ASWK        | — <i>Akta sejmikowe województwa krakowskiego</i>                                                                                      |
| ASWP        | — <i>Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego</i>                                                                          |
| BC          | — Biblioteka Książąt Czartoryskich Oddział Muzeum Narodowego w Krakowie                                                               |
| BHL         | — <i>Bibliotheca Hagiographica Latina</i>                                                                                             |
| BJ          | — Biblioteka Jagiellońska w Krakowie                                                                                                  |
| BK          | — Biblioteka Kórnicka                                                                                                                 |
| b.m.d.      | — bez miejsca i daty wydania                                                                                                          |
| BN          | — Biblioteka Narodowa w Warszawie                                                                                                     |
| BO          | — Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu                                                                         |
| BPAU-PANKr. | — Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie                                               |
| BR          | — Biblioteka Raczyńskich                                                                                                              |
| BUW         | — Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie                                                                                                |
| CAW         | — Centralne Archiwum Wojskowe                                                                                                         |
| CDS         | — <i>Codex diplomaticus nec non epistolaris Silesiae</i> , Wrocław 1956–1964                                                          |
| CPH         | — „Czasopismo Prawno-Historyczne”                                                                                                     |
| DN          | — „Dzieje Najnowsze”                                                                                                                  |
| Dz. U.      | — Dziennik Ustaw                                                                                                                      |
| f.          | — fond (zespół)                                                                                                                       |
| fol.        | — folio (karta)                                                                                                                       |
| IPN         | — Instytut Pamięci Narodowej                                                                                                          |
| KDKK        | — <i>Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej</i> , Kraków 1874–1883                                                                  |
| KDMaz.      | — <i>Codex diplomaticus et commemorationum Masoviae generalis (Zbiór ogólny przywilejów i spominków mazowieckich)</i> , Warszawa 1919 |
| KDMłp.      | — <i>Kodeks dyplomatyczny Małopolski</i> , Kraków 1876–1999                                                                           |
| KDP         | — <i>Kodeks dyplomatyczny Polski</i> , Warszawa 1847–1887                                                                             |
| KDŚl.       | — <i>Kodeks dyplomatyczny Śląska</i> , Wrocław 1956–1964                                                                              |

|          |                                                                                                                     |
|----------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| KDW      | — <i>Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski</i> , t. 1–11, Poznań 1877–1999                                              |
| KH       | — „Kwartalnik Historyczny”                                                                                          |
| KHKM     | — „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”                                                                         |
| LVIA     | — <i>Lietuvos valstybės istorijos archyvas</i> w Wilnie                                                             |
| MGH      | — <i>Monumenta Germaniae Historica</i>                                                                              |
| MGH SrG  | — <i>Monumenta Germaniae Historica, Scriptores rerum Germanicarum</i>                                               |
| MGH SS   | — <i>Monumenta Germaniae Historica, Scriptores</i>                                                                  |
| MK       | — <i>Metryka Koronna</i>                                                                                            |
| MPH      | — <i>Monumenta Poloniae historica</i>                                                                               |
| MPH s.n. | — <i>Monumenta Poloniae historica, series nova</i>                                                                  |
| mps      | — <i>maszynopis</i>                                                                                                 |
| MRPS     | — <i>Matricularum Regni Poloniae summaria</i>                                                                       |
| OiRP     | — „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”                                                                                |
| op.      | — <i>opis</i>                                                                                                       |
| PH       | — „Przegląd Historyczny”                                                                                            |
| PL       | — <i>Patrologiae cursus completus. Series Latina</i> , Paris 1844–1865                                              |
| PrU      | — <i>Preussisches Urkundenbuch</i> , t. 1–6, Königsberg–Danzig–Marburg 1882–2000                                    |
| PSB      | — <i>Polski słownik biograficzny</i>                                                                                |
| PU       | — <i>Pommerellisches Urkundenbuch</i> , t. 1–11, Stettin–Köln–Graz 1868–1990                                        |
| RDSG     | — „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”                                                                    |
| red.     | — <i>redaktor, redakcja</i>                                                                                         |
| RH       | — „Roczniki Historyczne”                                                                                            |
| RHum     | — „Roczniki Humanistyczne”                                                                                          |
| rkp.     | — <i>rękopis</i>                                                                                                    |
| RWHF PAU | — „Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności”, Kraków 1874–1891 |
|          | — „Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1891–1918                              |
|          | — „Rozprawy Polskiej Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1921                          |
|          | — „Rozprawy — Polska Akademia Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1921–1928/29                  |
|          | — „Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego — Polska Akademia Umiejętności”, Kraków 1928/1929–1952              |
|          | — „Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego — Polska Akademia Umiejętności”, Kraków 1992–                       |
| SDRE     | — „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej”                                                             |
| SGKP     | — <i>Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich</i>                                      |

---

|                  |                                                                                                                                                      |
|------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| SH               | — „Studia Historyczne”                                                                                                                               |
| SIRIO            | — <i>Sbornik Imperatorskogo Russkogo Istoričeskogo Obščestva</i> , t. 1–148, S. Petersburg 1867–1916                                                 |
| Sobótka          | — „Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»”                                                                                                          |
| SPPP             | — <i>Starodawne Prawa Polskiego Pomniki</i>                                                                                                          |
| SRP              | — <i>Scriptores Rerum Polonicarum</i>                                                                                                                |
| SSS              | — <i>Słownik starożytności słowiańskich</i>                                                                                                          |
| SU               | — <i>Schlesisches Urkundenbuch</i> , t. 1–6, Wien–Köln 1971–1998                                                                                     |
| St. Źr.          | — „Studia Źródłoznawcze”                                                                                                                             |
| sygn.            | — sygnatura                                                                                                                                          |
| Urzędnicy        | — <i>Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Spisy</i> , red. A. Gąsiorowski, t. 1–, Wrocław, Kórnik 1985–                                |
| Urzędnicy, Litwa | — <i>Urzędnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV–XVIII wieku. Spisy</i> , red. A. Rachuba, t. 1–, Warszawa 2004–                                    |
| VC               | — <i>Volumina Constitutionum</i> , t. 1–, Warszawa 1996 (należy cytować odpowiednio według wzoru: VC 1/1)                                            |
| VL               | — <i>Volumina Legum</i> , t. 1–8, Warszawa 1732–1782; t. 9, Kraków 1889; t. 10, Poznań 1952 (należy cytować odpowiednio według wzoru: VL 5, fol. 30) |
| ZH               | — „Zapiski Historyczne”                                                                                                                              |



## TRANSLITERACJA SŁOWIAŃSKICH ALFABETÓW CYRYLICKICH

| Nr | Litera alfabetu cyrylicznego |   | Transliteracja |   | Język*          | Nr | Litera alfabetu cyrylicznego |   | Transliteracja |   | Język         |
|----|------------------------------|---|----------------|---|-----------------|----|------------------------------|---|----------------|---|---------------|
| 1  | А                            | а | А              | а | b b u m r s u   | 27 | Р                            | р | Р              | р | b b u m r s u |
| 2  | Б                            | б | В              | в | b b u m r s u   | 28 | С                            | с | С              | с | b b u m r s u |
| 3  | В                            | в | У              | у | b b u m r s u   | 29 | Т                            | т | Т              | т | b b u m r s u |
| 4  | Г                            | г | Г              | г | b b u m r s u   | 30 | Ѡ                            | ѡ | Ѓ              | ѓ | s             |
| 5  | Д                            | д | Д              | д | b b u m r s u   | 31 | Ќ                            | ќ | Ќ              | ќ | m             |
| 6  | Ђ                            | ђ | Ђ              | ђ | s               | 32 | У                            | у | У              | у | b b u m r s u |
| 7  | Ѓ                            | ѓ | Ѓ              | ѓ | m               | 33 | Ў                            | ў | Ў              | ў | b             |
| 8  | Е                            | е | Е              | е | b b u m r s u   | 34 | Ф                            | ф | Ф              | ф | b b u m r s u |
| 9  | Ё                            | ё | Ё              | ё | b r             | 35 | Х                            | х | Х              | х | b b u m r s u |
| 10 | Є                            | є | Ê              | ê | u               | 36 | Ц                            | ц | С              | с | b b u m r s u |
| 11 | Ж                            | ж | Ž              | ž | b b u m r s u   | 37 | Ч                            | ч | Č              | č | b b u m r s u |
| 12 | З                            | з | З              | з | b b u m r s u   | 38 | Џ                            | џ | Đ              | đ | m s           |
| 13 | С                            | с | Ž              | ž | m               | 39 | Ш                            | ш | Š              | š | b b u m r s u |
| 14 | И                            | и | И              | и | b** b u m r s u | 40 | Щ                            | щ | Ŝ              | ŝ | b u r u       |
| 15 | І                            | і | Ì              | ì | b r** u         | 41 | Ъ                            | ь | "              | " | b** b u r     |
| 16 | Ї                            | ї | Ї              | ї | u               | 42 | Ы                            | ы | Y              | y | b r u**       |
| 17 | Ј                            | ј | Ј              | ј | m s             | 43 | Ь                            | ь | '              | ' | b b u r u     |
| 18 | Й                            | й | Ј              | ј | b b u r u       | 44 | Э                            | э | È              | è | b r           |
| 19 | К                            | к | К              | к | b b u m r s u   | 45 | Ю                            | ю | Û              | û | b b u r u     |
| 20 | Л                            | л | Л              | л | b b u m r s u   | 46 | Я                            | я | Â              | â | b b u r u     |
| 21 | Љ                            | љ | Ľ              | ľ | m s             | 47 | '                            | ' | '              | ' | b b u m r s u |
| 22 | М                            | м | М              | м | b b u m r s u   | 48 | Њ                            | њ | Ĝ              | ĝ | b** u**       |
| 23 | Н                            | н | Н              | н | b b u m r s u   | 49 | Ѣ                            | ѣ | Ě              | ě | b** r** u**   |
| 24 | Њ                            | њ | Ŋ              | ŋ | m s             | 50 | Ѧ                            | ѧ | Ǻ              | ǻ | b u**         |
| 25 | О                            | о | О              | о | b b u m r s u   | 51 | Ө                            | ө | Ĥ              | ĥ | r**           |
| 26 | П                            | п | Р              | р | b b u m r s u   | 52 | Ѱ                            | ѱ | Ỳ              | ỳ | r**           |

\* Oznaczenia języków: b — białoruski, bu — bułgarski, m — macedoński, r — rosyjski, s — serbsko-chorwacki, u — ukraiński.

\*\* Występuje w dawnej pisowni.

INSTYTUT HISTORII PAN  
PRZEDSTAWIA

DARIUSZ JAROSZ

ŁUDZIE „TRZECIEGO WIEKU”  
I ICH WARUNKI ŻYCIOWE  
W POLSCE W LATACH 1944–1989

GŁÓWNE PROBLEMY (ANALIZA HISTORYCZNA)



[www.ihpan.edu.pl](http://www.ihpan.edu.pl)

ISSN 0023-5903



09>